

Mitmekülgne suurilmadaam Lindgren

TIINA TOOMET
raamatu tõlkija

Astrid Lindgren kirjutas oma elu jooksul tuhandeid kirju – perele, sõpradele, kolleegidele ja äripartneritele, aga samuti pidas ta oma kohuseks vastata igale kirjale, mille talle saatsid lugejad. Kui kirjade hulk väga suureks kasvas, tuli lausa sekretär appi võtta. Astrid pidas väga lugu ka teiste inimeste trüki avaldatud kirjade ja päevikute lugemisest. Ta tundis huvi mitte ainult tuntud kirjanike ja kunstnike, vaid ka täiesti tavaliste inimeste elude ja elulugude vastu.

Lindgren oli muide esimene rootslane, kes avastas Minnesota osariigi St Pauli linna raamatukogust rootsi emigrandi Andrew Petersoni päevikud, mille alusel Wilhelm Moberg kirjutas hiljem oma võimsa väljarändajate-saaga, mille on eesti keelde tõlkinud Anu Saluäär („Väljarändajad”, „Sisserändajad”, „Asunikud” ja „Viimane kiri Rootsi”). Huvi kirjavahetuste ja päevikute vastu äratas Astridis sõbranna Saksa maalt, Louise Hartung, kellega Astrid oli kirjavahetuse kuni Louise surmani. Sõbrannad olid ühel meelel, et selliste allikate kaudu avaneb inimese elu kogu oma dramaatilises, ilus ja viletsuses, paremini kui ilukirjanduse kaudu, „sest tegelik elu ei pea muret tundma töepärasena näimise pärast”, nagu ütles Louise.

ELULUKKU PÕIMITUD KIRJAD JA PÄEVIKUD

Taani kirjandusteadlane Jens Andersen on Astrid Lindgreni eluloo kirjutamisel ulatuslikult kasutanud tema päevikuid ja kirju, millest osa jõudis esimest korda avalikkuse ette alles seoses kõnealuse biograafia ilmumisega. Andersen oli juba ammu imestanud, et Lindgreni kohta ei ole välja antud ühtegi uemat, põhjalikumalt biograafiat pärast Margareta Strömstedti 1977. aastal ilmunud elulugu, mida hiljem, tõsi küll, täiendati ja ümber töötati. Andersenil oli võimalus Astrid Lindgreniga isiklikult kohtuda 1990. aastal intervjuud tehes. Energiiline ja särav vanadaam avaldas talle sügavat muljet. Sealsamas tekkis huvi uurida põhjalikumalt tema elu ja loomingut ning kirjutada selle kohta kunagi midagi pikemat.

Kui raamatu idee aastaid hiljem konkreetsemaks muutus, kuulis Jens Andersen Astridi tütre Karini kaudu, et tütre käes on veel tuhatkond Astridi kirja, mis ei ole jõudnud ei arhiivi ega uurijate kätte. Jens Anderseni biograafia põhinebki suuresti Astridi kirjavahetustel, päevikumärkmetel, samuti intervjuudel tütre Karini ja teiste Astridile lähedaste inimestega. Biograafia annab mitmekülgse pildi Astridi isiklikust elust, tema rõõmudest ja muredest, läbielamistest, ellusuhtumisest, tööst, sõprussuhetest, ühiskondlikust aktiivsusest ja paljust muust.

VARAJASTE HINGEHAVADE MÕJU

Üks Astridi elus otsustavaks saanud sündmus, mille keerdkäike raamat jälgib, on 18-aastase Astridi lapseootus ja poja Lasse sünd Kopenhaagenis. Konservatiivses väikelinnas Vimmerbys oleks üksikemana lapse sünnitamine ja

Taani ajalehes Jyllands-Posten 13. augustil 1978 vastab Astrid Lindgren aja vaimu ootusele, mille kohaselt ka kõik eraeluline on poliitiline: „Elus ei ole mitte midagi olulisemat kui vanemate ja laste vahelised suhted. Sind kujundab see, millised olid sinu vastu sinu vanemad ja millises keskkonnas sa üles kasvasid. Sellele on peaaegu et hirmus mõelda.”

kasvatamine 1920. aastatel tervele perele kaela toonud nii suure häbi, et Astrid oli sunnitud jätma poja Kopenhaagenisse kasuema hoole alla. Ka majanduslikult ei olnud lapse kasvatamine suurlinnas üsna kitsikuses elava üksikemana esialgu mõeldav. Astrid sai Lasse koju enda juurde tuua alles siis, kui poeg oli kolmeaastane.

Astrid ise on hiljem arvanud, et oma lapse südamevalu nähes mõjutasid tekkinud hingehaavad oluliselt kogu tema kirjanikuteed, tema suhtumist laste õigustesse ja hilisemat tegevust laste huvid kaitsjana. Temas tekkis veendumus, et esimesed eluaastad kujundavad terve inimese hilisema elu. Turvatunne ja vabadus – „neid kahte vajab inimestaim hädasti selleks, et kasvada ja õitseda”. Astrid tõstis nii kirjanikuna kui ka intervjuude ja artiklite kaudu mässi 20. sajandi alguse autoritaarse kasvatusmeetodi vastu.

VILJAKAS, NOBE JA LAISK

Erakordselt huvitavate ja ilmekate kirjanditega paistis Astrid silma juba koolitüdrukuna, saades hüüdnime „Vimmerby Selma Lagerlöf”. See isepäisele tüdrukule ei meeldinud ja ta andis lubaduse, et temast ei saa kunagi kirjanikuks. Kui Astridi lapsed olid juba suuremad ja ta 38-aastase kodupere naisena siiski oma esimese raamatu avaldas, oleks tema anne otsekui paisu tagant valla pääsenud. Järgmise kaheistkümneme kuuga andis ta välja neli suuremat raamatut, kaks lastenäidendi, ühe laste detektiivromaani, sai neli kirjandusauhinda, sõlmis filmilepingu ja müüs Pipi-raamatute kirjastamisõigused mitmesse välisriiki.

Rea aastate jooksul ilmus temalt peaaegu igal aastal uus raamat. Samas sai Lindgren Rootsis tuntuks kui „laisk kirjanik”, kes armastab kirjutada voodis lebedes, pidžama seljas: „Ja kirjutamine läheb nõbedalt, nii et ma peaaegu häbenen, kui kuulen, kuidas paljud teised oma raamatute kallid tööd teevad ja vaeva näevad. Mul on kirjuta-

ma hakates rõõmus tunne, nagu oleks raamat juba valmis, minu asi on see lihtsalt üles kirjutada.”

Põhjamaades tuntakse Astrid Lindgrenit ka kui arvukate populaarsete telefilmide ja kuuldemängude loojat. Biograafiast võib lugeda tema tegevusest kirjastuse Rabén & Sjögren lastekirjanduse osakonna toimetajana, lastekirjanduse eestkõnelejana ning lastekirjanike staatus eest võitlejana. Astrid oli äärmiselt töökas ja kohusetundlik, väga nõudlik iseenda vastu. Tema lapsepõlvkodus oodati ka lastelt vastuvaidlematut sõnakulamist ja raskete maatööde tegemist – misjärel lapsed võisid ennast kas või oimetuks mängida. Oma laste suhtes Astrid nii range ei olnud. Neid kasvatas ta mänguliselt ja vabalt, kuid siiski selgete reeglite abil. Tema põhimõte oli „jätke lapsed rahule, kuid olge käeulatuses, kui teid vajatakse”.

Astrid Lindgren oli alati leebe, kuid väga kindlameelne, julge ja sõnakas daam. Vanemas eas muutus ta ühiskondlikult aktiivseks ja andis oma panuse keskkonnaaktivistina, mässas Rootsi maksupoliitika vastu ja osales isegi sotsiaaldemokraatliku valitsuse kukutamises. Nagu ütles Joonatan raamatus „Vennad Lövisüdamed”: „On asju, mida peab tegema, muidu pole sa mingi inimene, vaid ainult väike rämps.”

SUL ON VAID SEESAMA PÄEV...

Kirjade ja päevikukatkendite kaudu tuleb biograafias esile Lindgreni nukrameelne, illusioonivaba, inimese eksistentsiaalse üksinduse üle mõtisklev pool. Astrid on olnud, et läbinisti õnneliku tundi ta end ainult lapsepõlves. Täiskasvanuna sai ta seda tunnet uuesti läbi elada lastele ja lastest kirjutades. Lohutust pakkusid ta hingele lapsed ja lapselapsed, loodus ja sõbrad.

Lindgreni teostes astub tugevate ja reibaste laste kõrval üles üsna palju isata lapsi või orbe, lapsi, kellest vanemad ei hooli, kes peavad võitlema raskustega alates näljast ja üksindusest kuni sur-

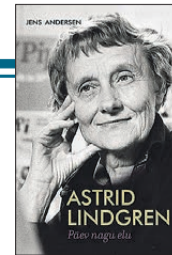
maga silmitsi seismiseni välja. „Mio, mu Mio”, „Vennad Lövisüdamed”, „Päevanurme” – need raamatud on üsnagi nukrad. Kurbus ja kannatus ei puudu päriselt ka mitmetest põhitoomilt rõõmsatest raamatutest nagu näiteks „Väike Tjorven, Pootsman ja Mooses”, „Hulkur Rasmus” või Madlikese raamatud.

Jens Andersen iseloomustab Astrid Lindgrenit kui väga mitmekülgset inimest, kelles oli ühendatud tohutu energia, särav elurõõm, enesekindlus ja sihipärasus ning teiselt poolt nukrameelsus, melanhoolia, ajutine depressiivsus, samuti sügav kaastunne ja kaasa-elamine kõigile õnnetutele inimestele ja loomadele.

Jens Andersen soovis biograafia pealkirja, mis sunniks lugejat natuke järele mõtlema. Tema arvates sobis Astridi loomusega väga hästi Rootsi valgustusaegse luuletaja ja filosoofi Thomas Thorildi sentents „Üks päev nagu terve elu”. Astrid oli seda sententsi näinud noorpõlves ühe armastatud kirjaniku kodu seinal ja mõte avaldas talle sügavat muljet. Ühes oma kõige päikeselisemas teoses, Tjorveni-raamatus, laseb ta onu Melkeril Soolavaresel selle lastele lahti seletada: „See tähendab, et tuleb elada täiel rinnal, nagu oleks sul ainult seesama päev. Et tuleb püüda iga hetke ja tunda, et sa tõeliselt elad.” Üks päev võib olla sama rikas nagu terve elu ja samas võib elu olla mõõdas vaid üheainsa päevaga. Jens Anderseni sõnul iseloomustab see sentents väga hästi Astridi elufilosoofiat, milles oli lisaks tohutule optimismile ja elujanule oma osa ka nukrusel ja melanhoolial. **R**

Astrid Lindgren. Päev nagu elu

Jens Andersen
tõlkinud Tiina Toomet
432 lk
köva köide

ILMUNUD

Rock'n'roll'i armastuslood

Gill Paul
tõlkinud Olavi Teppan
192 lk, köva köide

Nii mõnigi kuulus paar on figureerinud kõmuajakirjanduses sama tihti kui muusika edetabelites. Käesolevast raamatust leiata rokiajaloo 14 erilisemat armastuslugu. Siin on nii kaunist romantikat kui ka ägedaid lahkelsid. Kaasakiskuv ja detailirikas raamat toob lugejani energia, mis on muusikamaailmas valitsenud viimase poole sajandi jooksul.

Saara ja Sasi. Nelja käpaga poni

Jan Birsch
tõlkinud Katrin Uuspõld
64 lk, köva köide

Saara on värskest kolitud kortermaja ja tunneb end üksikuna. Tema emal ei ole kunagi millegi jaoks aega. Ka hoovilapsed ei taha temaga mängida, vaid saavad Saara otsejoones tagasi sinna, kust ta on tulnud. Kurvalt tõmbub Saara oma tuppa ja loeb lemmikraamatut ponidest. Päril oma poni on Saara kõige suurem unistus. Kui kahju, et nelja käpaga sõber ei mahu lifti! Või äkki siiski?

Kuidas seda öelda?

Rosie Hore
tõlkinud Madli Ross
40 lk, köva köide

Suur laste piltsõnastik sisaldab üle 2000 sõna. Raamat on üles ehitatud teemade järgi, innustades sel moel last ise lugusid välja mõtlema ning värvikaid sünonüüme mõistma ja kasutama. Kogu näiliselt keerukas materjal on esitatud lihtsalt ja selgelt: sünonüümlõendid on vastava pildi juures ja paigutatud suurtele plakati-likult kujundatud lehepaaridele. Raamat lõpus on valik lihtsaid sõnamänge-ülesandeid.

Meie värvikirju maailm

Susanne Orosz
tõlkinud Katrin Uuspõld
144 lk, köva köide

Kas tead, kuidas Mehhiko peol maiustusi pakutakse? Miks kurdi uusaasta-peol tuleb üle lõkke hüpata? Millised on Jaapani tüdrukutepeo traditsioonid? Millal Hollandis jõuluvana käib ja millega kohale sõidab? Kui kõrged võivad olla Hispaania inimtornid? Raamatus on kokku kakskümmend lugu, mis jutustavad erinevate rahvaste tavadeid.

Härra Rebane sööb raamatuid

Franziska Biermann
tõlkinud Eve Sooneste
56 lk, köva köide

Väike härra Rebane armastab raamatuid. Mis mõttes armastab? Ta armastab neid nii väga, et paneb need pärast lugemist näputäie soola ja pipraga nahka. Ta ei kohku tagasi isegi raamatukoguraamatute ees. Kuni tema teod tulevad päevalgelge ja ta satub raamaturoovi tõttu vanglasse...

Suur pildiraamat. Tahan kõike teada

Ühislooming
32 lk, köva köide

Sellest rikkalikult illustreeritud raamatust leiab noor lugeja põnevaid fakte erinevatest valdkondadest, alates sellest, kus asub maailma vanim kool ja miks on kosmoses vaikne, kuni selleni, mis värvi on maailma vanim sokipaar ja kui sügav maailma kõige sügavam auk. Lõbusad pildid loovad meeleolu ja innustavad edasi uurima.